

Sygn. akt VI ACa 1689/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Krzysztof Tucharz

Sędziowie: SA Aldona Wapińska

SO (del.) Magdalena Sajur-Kordula (spr.)

Protokolant: protokolant Katarzyna Mikiciuk

po rozpoznaniu w dniu 31 stycznia 2017 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółka Akcyjna spółki komandytowej z siedzibą w W. (dawniej: (...) z siedzibą w W.)

przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 1 września 2015 r., sygn. akt XVII AmA 79/14

I. oddala apelację;

II. zasądza od (...) Spółka Akcyjna spółki komandytowej z siedzibą w W. na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1689/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 23 grudnia 2013 r., o nr (...), po przeprowadzeniu z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przeciwko (...) Spółka Akcyjna Spółce Komandytowej - Akcyjnej z siedzibą w W., Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

1. na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (dalej: uokik) uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i 2 uokik, stosowanie przez przedsiębiorcę we wzorcu umowy pn. „Umowa kupna - sprzedaży nr ...” postanowienia o treści: „W przypadku, w którym Kupujący dopuści się zwłoki w spłacie rat i pomimo dwóch pisemnych wezwań do zapłaty nie ureguluje zaległości a łączna suma zaległych rat przewyższać będzie jedną piątą część umówionej ceny, Sprzedającemu przysługiwać będzie prawo do rozwiązania umowy sprzedaży. Rozwiązanie umowy sprzedaży przez Sprzedającego w sytuacji opisanej powyżej skutkować będzie natychmiastową wymagalnością pełnej ceny towaru.

Kupujący zobowiązany będzie do dokonania zwrotu towaru w terminie 7 dni od rozwiązania umowy, pod rygorem wszczęcia egzekucji komorniczej. Towar zwrócony przez Kupującego, zostanie przez Sprzedającego sprzedany a cena zapłacona przez nowego nabywcę zostanie zaliczona na poczet długu Kupującego, po potrąceniu przez Sprzedającego kosztów ponownej sprzedaży.", które jest sprzeczne z art. 586 § 2 k.c.

i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 1 stycznia 2013 r.;

1. na podstawie art. 27 ust. 4 w zw. z art. 26 ust. 2 uokik nałożył na przedsiębiorcę obowiązek usunięcia trwających skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów poprzez doręczenie konsumentom, z którymi łączy go niewykonane umowy zawarte według wzorca „Umowa kupna - sprzedaży nr...” zawierającego postanowienie o treści: „W przypadku, w którym Kupujący dopuści się zwłoki w spłacie rat i pomimo dwóch pisemnych wezwań do zapłaty nie ureguluje zaległości a łączna suma zaległych rat przewyższać będzie jedną piątą część umówionej ceny. Sprzedającemu przysługiwać będzie prawo do rozwiązania umowy sprzedaży. Rozwiązanie umowy sprzedaży przez Sprzedającego w sytuacji opisanej powyżej skutkować będzie natychmiastową wymagalnością pełnej ceny towaru. Kupujący zobowiązany będzie do dokonania zwrotu towaru w terminie 1 dni od rozwiązania umowy, pod rygorem wszczęcia egzekucji komorniczej. Towar zwrócony przez Kupującego, zostanie przez Sprzedającego sprzedany a cena zapłacona przez nowego nabywcę zostanie zaliczona na poczet długu Kupującego, po potrąceniu przez Sprzedającego kosztów ponownej sprzedaży." pisemnej informacji, że postanowienie to jest nieważne, a w jego miejsce zastosowanie znajduje przepis art. 586 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16 poz. 93 ze zm.);

1. na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 uokik nałożył na przedsiębiorcę karę pieniężną w wysokości 62.794 złotych z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 uokik w zakresie opisanym w pkt I sentencji decyzji;

2. na podstawie art. 77 ust. 1 i art. 80 uokik oraz art. 263 § 1 i art. 264 § 1 k.p.a. w związku z art. 83 uokik, postanowił obciążyć przedsiębiorcę kosztami opisanego na wstępie postępowania w sprawie stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w kwocie 11,40 zł.

Wyrokiem z dnia 19 marca 2015 roku Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

1. oddalił odwołanie,

2. zasądził od powoda (...) Spółka Akcyjna Spółki komandytowej z siedzibą w W. na rzecz pozwanego Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższy wyrok został wydany w oparciu o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

(...) z siedzibą w W. jest przedsiębiorcą wykonującym działalność gospodarczą, między innymi, w zakresie sprzedaży detalicznej prowadzonej poza siecią sklepową, straganami i targowiskami oraz pozostałej sprzedaży detalicznej prowadzonej w niewyspecjalizowanych sklepach. Na podstawie uchwały nadzwyczajnego walnego zgromadzenia akcjonariuszy z dnia 19 lutego 2014 r.. Spółka została przekształcona w trybie art. 551 § 1 k.s.h. w spółkę komandytową, której firma brzmi: (...) Spółka Akcyjna Spółka komandytowa.

W okresie od 12 marca 2012 r. do 31 grudnia 2012 r. Spółka (...) wykorzystywała w obrocie z udziałem konsumentów wzorec umowy o nazwie „Umowa kupna - sprzedaży nr”, w oparciu o który zawierano umowy sprzedaży np. pościeli, naczyń, instrukcji „(...)”+CD. Sprzedaż ta była realizowana również w systemie ratalnym. We wskazanym wzorcu - w punkcie 12 „Warunków sprzedaży” - zawarto postanowienie o treści: „W przypadku, w którym Kupujący dopuści się zwłoki w spłacie rat i pomimo dwóch pisemnych wezwań do zapłaty nie ureguluje zaległości a łączna suma zaległych rat przewyższać będzie jedną piątą część umówionej ceny. Sprzedającemu przysługiwać będzie prawo do rozwiązania umowy sprzedaży Rozwiązanie umowy sprzedaży przez Sprzedającego w sytuacji opisanej powyżej skutkować będzie natychmiastową wymagalnością pełnej ceny towaru. Kupujący zobowiązany będzie do dokonania zwrotu towaru w terminie 7 dni od rozwiązania umowy, pod rygorem wszczęcia egzekucji komorniczej. Towar zwrócony przez

Kupującego, zostanie przez Sprzedającego sprzedany a cena zapłacona przez nowego nabywcę zostanie zaliczona na poczet długu Kupującego, po potrąceniu przez Sprzedającego kosztów ponownej sprzedaży."

W oparciu o powyższy wzorzec zawarto 53.495 umów, przy czym na dzień 21 października 2013 r. w obrocie znajdowały się 103 umowy (tj. umowy nierozliczone, w odniesieniu do których nie została uiszczona w całości cena sprzedaży).

Od 1 stycznia 2013 r. Spółka (...) wykorzystuje w obrocie konsumenckim nowy wzorzec umowy „Umowa kupna - sprzedaży nr”, w którym zrezygnowano z postanowienia ujętego w dotychczasowym punkcie 12 „Warunków sprzedaży”, natomiast w punkcie 9 zd. 1 tych warunków zawarto obecnie zapis o treści: „W przypadku sprzedaży ratalnej (...) zastrzega natychmiastową wymagalność nieuiszczonej ceny na wypadek uchybienia terminom poszczególnych rat oraz pozostawania przez Kupującego w zwłoce zgodnie z art. 586 § 1 kodeksu cywilnego. (...)”.

W roku 2012 Spółka (...) osiągnęła przychód w wysokości 139.542.882,63 zł.

Dnia 5 lipca 2012 r. Prezes UOKiK wydał decyzję, o nr (...), po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu wobec (...) Spółka Akcyjna S.K.A. W ramach tego postępowania Prezes Urzędu badał wzorce umowy stosowane przez Spółkę od połowy 2010 r. Zarówno wskazane postępowanie, jak i wydana w jego następstwie decyzja, nie obejmowały oceny przedmiotowego zapisu wzorca umowy.

W dniu 27 września 2012 r. Prezes UOKiK wniósł przeciwko Spółce (...) pozew o uznanie ww. postanowienia, zawartego w punkcie 12 „Warunków sprzedaży” wzorca umowy „Umowa kupna - sprzedaży nr”, za niedozwolone. Prawomocnym wyrokiem z dnia 8 lipca 2013 r., wydanym ws. o sygn. akt XVII AmC 9138/12, Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił powództwo. Podstawą tego rozstrzygnięcia było przyjęcie przez Sąd, że zakwestionowane postanowienie, jako sprzeczne z normami ius coogens jest nieważne i w związku z tym nie może być jednocześnie uznane za niedozwolone, nie podlega więc badaniu pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumentów.

W ocenie Sądu I instancji odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności Sąd odniósł się do - podniesionej przez powoda - kwestii bezprzedmiotowości wszczęcia i prowadzenia niniejszego postępowania ws. praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w związku z tym, że wcześniej prowadzone już było przez Prezesa UOKiK postępowanie administracyjne, obejmujące analizę wzorca umowy zawierającego postanowienie zakwestionowane w niniejszej sprawie oraz postępowanie sądowe o uznanie tego postanowienia wzorca umowy za niedozwolone, jak również dlatego, że przed wszczęciem niniejszego postępowania powód zaniechał stosowania zarzuconej mu praktyki.

Stanowisko powoda, w ocenie Sądu I instancji, nie jest trafne. Postępowanie ws. naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, zakończone decyzją z dnia 5 lipca 2012 r. o nr (...), obejmowało badanie wzorców umowy stosowanych przez Spółkę (...) od połowy 2010 r. Nawet gdyby przyjąć, że wzorce wykorzystywane przez powoda w 2010 r., jaki i stosowane od marca 2012 r., zawierały postanowienie zakwestionowane w niniejszej sprawie, to należy zauważyć, że zarówno uprzednie postępowanie administracyjne, tak jak i wydana w jego następstwie decyzja, nie obejmowały jednak oceny zapisu wzorca umowy analizowanego w niniejszym postępowaniu. W tej sytuacji nie było zatem żadnych przeszkód do wszczęcia i prowadzenia przez Prezesa Urzędu postępowania zakończonego wydaniem zaskarżonej decyzji. Przeszkody takiej nie stanowił również prawomocny wyrok tutejszego Sądu z dnia 8 lipca 2013 r., oddalający powództwo o uznanie postanowienia, objętego niniejszym postępowaniem, za abuzywne. Należy bowiem zauważyć, że w polskim systemie prawnym funkcjonują trzy, niezależne od siebie, rodzaje środków ochrony prawnej konsumenta w zakresie stosowania niedozwolonych postanowień umownych w stosunkach umownych z profesjonalistami, mianowicie, sądowa kontrola incydentalna i abstrakcyjna, a także postępowanie administracyjne prowadzone przez Prezesa UOKiK na podstawie art. 24 i n. oraz art. 100 i n. uokik. Na marginesie Sąd również wskazał, że oddalenie powództwa ws. o sygn. akt XVII AmC 9138/12 nastąpiło nie z uwagi na jego bezzasadność, lecz z uwagi na brak kognicji SOKiK do badania nieważnego postanowienia pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumentów. Wbrew sugestiom powoda, również fakt zaniechania przez Spółkę

(...) stosowania zakwestionowanego postanowienia wzorca umowy, nie wykluczał dopuszczalności wszczęcia przez Prezesa UOKiK postępowania ws. naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, ponieważ zgodnie z art. 105 uokik, nie wszczyna się tego postępowania, jeżeli od końca roku, w którym zaprzestano ich stosowania, upłynął rok. W niniejszej sprawie zaniechanie stosowania zarzuconej powodowi praktyki nastąpiło 1 stycznia 2013 r., a wszczęcie postępowania administracyjnego 4 października 2013 r., zatem ww. wskazany termin nie upłynął.

Sąd wskazał, że biorąc pod uwagę powyższe argumenty, zarzut naruszenia art. 8 k.p.a., przez naruszenie zasady prowadzenia postępowania w sposób budzący zaufanie jego uczestników od władzy publicznej, nie mógł odnieść zamierzonego skutku. W analizowanym przypadku, wytaczając powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone, a następnie prowadząc postępowanie administracyjne w oparciu o art. 24 i n. uokik. Prezes UOKiK działał na podstawie i w granicach obowiązujących przepisów prawa. Natomiast w kontekście zasady budowania zaufania do władzy publicznej, kwestia oceny możliwości wykorzystywania wobec tego samego przedsiębiorcy, wszystkich trzech ww. instrumentów ochrony praw konsumenta w odniesieniu praktyki, polegającej na stosowaniu przez przedsiębiorcę tej samej klauzuli abuzywnej, leży poza kognicją tutejszego Sądu.

Sąd podzielił stanowisko Prezesa UOKiK, co do kwalifikacji prawnej praktyki, zarzuconej Spółce (...) w zaskarżonej decyzji.

W niniejszej sprawie powód nie kwestionował, ustalonej w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, okoliczności posługiwania się w okresie od 12 marca 2012 r. do 31 grudnia 2012 r. wzorcem umownym „Umowa kupna - sprzedaży nr”, zawierającym przytoczone wcześniej postanowienie. Sąd wskazał, że w przypadku szczególnego rodzaju sprzedaży, jaką jest sprzedaż na raty, przepisy kodeksu cywilnego przewidują odrębne unormowania na wypadek zwłoki konsumenta w wywiązaniu się ze zobowiązania, tj. zapłaty poszczególnych rat.

Przepis art. 586 § 1 k.c. przewiduje, że zastrzeżenie natychmiastowej wymagalności nieuiszczonej ceny na wypadek uchybienia terminom poszczególnych rat jest skuteczne tylko wtedy, gdy było uczynione na piśmie przy zawarciu umowy, a kupujący jest w zwłoce z zapłatą co najmniej dwóch rat, łączna zaś suma zaległych rat przewyższa jedną piątą część umówionej ceny. Stosowanie do treści art. 586 § 2 k.c., sprzedawca może odstąpić od umowy z powodu niezapłacenia ceny tylko wtedy, gdy kupujący jest w zwłoce z zapłatą co najmniej dwóch rat, a łączna suma zaległych rat przewyższa jedną piątą część umówionej ceny. W wypadku takim sprzedawca powinien wyznaczyć kupującemu odpowiedni termin dodatkowy do zapłacenia zaległości z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniony do odstąpienia od umowy. Natomiast w myśl art. 586 § 3 k.c., postanowienia umowne mniej korzystne dla kupującego są nieważne. Zamiast nich stosuje się przepisy niniejszego artykułu.

W ocenie Sądu Okręgowego, zakwestionowane przez Prezesa UOKiK postanowienie wzorca umowy jest sprzeczne z regulacją przewidzianą w art. 586 § 2 k.c. Wskazał, że wbrew wymogom tego przepisu, analizowana klauzula nie przewiduje, że po pierwsze- w razie pozostawania konsumenta w zwłoce z zapłatą rat, sprzedawca winien wyznaczyć odpowiedni dodatkowy termin do zapłacenia należności z zagrożeniem wystąpienia określonych konsekwencji bezskutecznego upływu tego terminu. Po drugie, badany zapis uprawnia sprzedawcę do rozwiązania umowy sprzedaży z powodu niezapłacenia ceny, podczas gdy kodeks cywilny przewiduje w takiej sytuacji uprawnienie do odstąpienia od umowy. Różnica jest tutaj istotna, gdyż instytucja rozwiązania umowy ma szerszy charakter niż instytucja odstąpienia. Do rozwiązania umowy może dojść np. z powodu upływu czasu, na jaki została zawarta, ziszczenia się warunku rozwiązującego, pod jakim została zawarta, za zgodą obu stron (w wyniku porozumienia), na skutek wykonania umowy przez obie strony. Umowa może ulec rozwiązaniu także przed upływem terminu, na jaki została zawarta, w drodze jednostronnego oświadczenia woli jednej ze stron, które może przybrać postać wypowiedzenia umowy lub odstąpienia od niej. O ile wypowiedzenie umowy jest skuteczne ex nunc, a więc wywołuje skutki prawne na przyszłość, nie niwecząc dotychczasowych skutków czynności prawnej, o tyle odstąpienie od umowy wywołuje skutki ex tunc, co oznacza, że czynność prawna uważana jest za niebyłą od samego początku. W konsekwencji, w pierwszym przypadku strony zachowują świadczenia otrzymane dotychczas od kontrahenta i nie jest konieczne dokonanie między nimi

żadnych rozliczeń. Natomiast w przypadku odstąpienia od umowy strony mają obowiązek zwrócić sobie wzajemnie to, co otrzymały od kontrahenta na mocy umowy, a odstępujący może także żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie powód posłużył się nieprecyzyjnym i nieadekwatnym w tym przypadku pojęciem rozwiązania umowy, zamiast instytucją odstąpienia od umowy. Wobec tego, że zakwestionowana klauzula wzorca umowy modyfikuje regulację kodeksową w sposób ewidentnie niekorzystny dla konsumenta, to zgodnie z art. 586 § 3 k.c., w ocenie Sądu Okręgowego, należy ją uznać za nieważną. Przy czym Sąd zauważył, że nieważność tego postanowienia nie była sporna, gdyż sam powód przyznał, iż jest ono z mocy prawa nieważne. Stosowanie przez powodowego przedsiębiorcę postanowienia wzorca umowy dotkniętego nieważnością niewątpliwie jest działaniem sprzecznym z prawem, co oznacza, że spełniona została przesłanka bezprawności, przewidziana w art. 24 ust. 2 uokik. W ocenie Sądu, wypełnia tę przesłankę już sam fakt wprowadzenia do wzorca postanowienia sprzecznego z przepisami prawa, niezależnie od jego faktycznego wykorzystania w praktyce. Nietrafne jest także powołanie się przez powoda na art. 58 k.c., ponieważ przepis ten nie może mieć zastosowania do wzorca umownego, lecz do czynności prawnej dokonywanej w oparciu o ten wzorzec. Zamieszczenie bezprawnego zapisu we wzorcu umowy nie stanowi dokonania czynności prawnej, gdyż tą będzie dopiero zawarcie umowy przy wykorzystaniu wzorca. Wskazane działanie jest natomiast bezprawną praktyką w rozumieniu art. 24 ust. 1 i 2 uokik.

Sąd wskazał, że w niniejszej sprawie spełniona została również przesłanka godzenia przez przedsiębiorcę w zbiorowe interesy konsumentów. Przesłanka ingerencji w „zbiorowe interesy konsumentów”, o istnieniu których nie świadczy suma interesów jednostkowych oznacza, że zakaz z art. 24 ust. 1 uokik obejmuje zachowania przedsiębiorcy, które można określić jako „generalne”, tj. dotyczące każdego konsumenta znajdującego się w określonej sytuacji. Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład określonej grupy (T. Skoczny, Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, 2014 r., System Informacji Prawnej Legalis). Przedmiotem ochrony nie są zatem interesy indywidualnego konsumenta lub grupy indywidualnych konsumentów, ale wszystkich klientów traktowanych jako grupa uczestników rynku zasługująca na szczególną ochronę. W praktyce orzeczniczej przyjmuje się, że ochrona ta obejmuje również ekonomiczne interesy konsumentów. Nie budzi wątpliwości Sądu Okręgowego, że w analizowanym przypadku praktyka powoda skierowana była do nieograniczonej liczby konsumentów, tj. wszystkich rzeczywistych lub potencjalnych klientów Spółki (...). Bez znaczenia pozostaje przy tym - podnoszona przez powoda - kwestia, iż na dzień wydania zaskarżonej decyzji zakwestionowane postanowienie wzorca umowy mogło dotyczyć wyłącznie 103 umów, które nie zostały wykonane przez konsumentów. Rozgraniczenia interesu indywidualnego od zbiorowego nie przeprowadza się bowiem wedle kryteriów ilościowych. Co do zasady, aby uznać zachowanie za naruszające zbiorowy interes konsumentów wystarczające jest, by zachowaniem przedsiębiorcy dotknięci byli jego faktyczni lub potencjalni klienci, co miało miejsce w niniejszej sprawie. Godzenie w zbiorowy interes konsumentów może się przejawiać zarówno w jego faktycznym naruszeniu, jak i zagrożeniu. Wbrew stanowisku powoda, do zagrożenia tego interesu może dojść nie tylko w przypadku prób powoływania się na nieważne lub niejasne postanowienia w praktyce w stosunkach indywidualnych. Już bowiem sama potencjalna możliwość zastosowania takiego postanowienia stanowi o wystąpieniu zagrożenia przedmiotowego interesu.

Sąd wskazał, że Prezes UOKiK prawidłowo ustalił, że powód zaniechał stosowania bezprawnej praktyki w dniu 1 stycznia 2013 r., tj. w dniu, w którym zaczął obowiązywać nowy wzorzec umowy „Umowa kupna - sprzedaży nr”, wprowadzający w miejsce zakwestionowanego postanowienia zapis o treści: „W przypadku sprzedaży ratalnej (...) zastrzega natychmiastową wymagalność nieuiszczonej ceny na wypadek uchybienia terminom poszczególnych rat oraz pozostawania przez Kupującego w zwłoce zgodnie z art. 586 § 1 kodeksu cywilnego. (...)”. Okoliczność ta nie była zresztą kwestionowana przez powoda.

Uznając bezzasadność zarzutów związanych z niewydaniem przez pozwanego decyzji zobowiązującej, o której mowa w art. 28 uokik. Sąd Okręgowy wskazał, że to przedsiębiorca proponuje zaciągnięcie określonego zobowiązania, a

Prezes Urzędu wydając tego rodzaju decyzję, nie może narzucić przedsiębiorcy zobowiązania, którego przedsiębiorca nie zadeklarował. Jednocześnie wydanie przedmiotowej decyzji leży w sferze uznania administracyjnego

Reasumując, w ocenie Sądu Okręgowego, praktyka powoda, polegająca na posługiwaniu się zakwestionowanym postanowieniem wzorca umownego, wypełniła znamiona praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów. W tej sytuacji zasadnym było więc nałożenie na powodową Spółkę kary pieniężnej, na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 uokik.

Sąd Okręgowy w pełni podzielił ocenę pozwanego Prezesa, co do zasadności orzeczenia kary, jak i jej wysokości. Zdaniem Sądu, nie zasługuje na uwzględnienie zarzut dotyczący braku obniżenia kary o 20% z uwagi na czynną współpracę przedsiębiorcy z Prezesem Urzędu w toku postępowania. Za aktywne współdziałanie nie może być bowiem uznane wyłącznie wykonywanie przez przedsiębiorcę obowiązków, jakie nakłada na niego art. 50 uokik, tj. terminowego udzielania odpowiedzi i przesyłania żądanych przez organ dokumentów, neutrudniania postępowania, czy składania obszernych wyjaśnień.

O kosztach postępowania orzeczono zgodnie z wyrażoną w art. 89 k.p.c. zasadą odpowiedzialności za wynik procesu. Na koszty należne pozwanemu Prezesowi złożyło się wynagrodzenie radcy prawnego w wysokości 360 zł, ustalone na podstawie § 14 ust. 3 pkt 1 w zw. z § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. ws. opłat za czynności radów prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód. Zaskarżając wydany w sprawie wyrok w całości, zarzucił:

1. mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia naruszenie prawa procesowego, w szczególności w postaci art. 217, 227 oraz 233 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia zebranego materiału oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów.

2. obrazę prawa materialnego w postaci art. 24 ust. 1 i 2 OKIK w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c., 586 § 3 k.c. oraz 385 § 2 kodeksu cywilnego przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji bezpodstawne uznanie, że samo wprowadzenie opisanego w treści decyzji postanowienia do wzorca miało charakter bezprawny oraz godziło w zbiorowe interesy konsumentów;

1. mające istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia naruszenie prawa procesowego, w szczególności w postaci art. 233 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia zebranego materiału oraz przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, co doprowadził do błędnych ustaleń faktycznych.

4. [z ostrożności procesowej] obrazę prawa materialnego w postaci art. 106 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 111 OKIK przez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że nie zachodzą przesłanki warunkujące obniżenie kary nałożonej na powódkę lub warunkujące odstąpienie od jej wymierzenia, z uwagi na zakres zarzuconych naruszeń zbiorowych interesów konsumentów, w tym w szczególności zignorowanie niekwestionowanego ustalenia, iż umowy, co do których należy usunąć trwające skutki naruszeń, stanowiły ok. 1/530 wszystkich umów oraz zignorowanie aktywnego współdziałania powódki i pasywnej postawy pozwanego.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, skarżący wniósł o:

1. zmianę wyroku przez:

a. uchylenie decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 23 grudnia 2013 r. nr (...);

a. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania przed Sądem I Instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych jak dla przypadku wygrania przez powódkę sprawy w całości;

1. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

ewentualnie o:

1. zmianę wyroku przez uchylenie decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 23 grudnia 2013 r. nr (...) w części dot. kary pieniężnej;

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

ewentualnie - z uwagi na zarzut dot. pominięcia wniosku dowodowego powódki - o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego prowadzenia przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów z pozostawieniem temu Sądowi orzeczenia o kosztach.

W odpowiedzi na apelację pozwany wniosł o jej oddalenie oraz o zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda okazała się bezzasadna, a wyrok Sądu I instancji odpowiada prawu.

Wbrew zarzutom apelującego, Sąd I instancji prawidłowo zastosował przepisy prawa procesowego t.j. art. 217 k.p.c., art. 227 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c., dokonując wszechstronnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz właściwych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny podziela i uznaje za swoje.

W orzecznictwie przyjmuje się, że ramy swobodnej oceny dowodów muszą być zakreślone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (tak np: uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 1980r., II URN, OSNC 1980 nr 10 poz. 200). W niniejszej sprawie, Sąd prawidłowo ustalił, że powód stosował kwestionowane postanowienie we wzorcu umownym pod nazwą „umowa kupna- sprzedaży nr” od dnia 12 marca 2012r. do dnia 1 stycznia 2013r. oraz, że przy jego zastosowaniu zawarł 53.495 umów z konsumentami, z których na dzień 21 października 2013r. jeszcze 103 nadal pozostawało w obrocie. Ustalenia powyższe wynikają m.in. z kopii dokumentu urzędowego w postaci wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 8 lipca 2013r. (k.13-21 akt administracyjnych), kopii umów zawartych przy użyciu tego wzorca (k.34-36v akt administracyjnych), nowych wzorców stosowanych od 1 stycznia 2013r. (k.37-44v akt administracyjnych) i kopii zawartych przy użyciu tych wzorców umów (k.45-47v akt administracyjnych) oraz wyjaśnień powoda (k.22-29 akt administracyjnych). Wbrew twierdzeniom apelującego, Sąd I instancji przeprowadził dowód z dokumentów zawartych w aktach administracyjnych, oddalił natomiast wnioski o przeprowadzenie dowodu z dokumentów z akt sprawy o sygn. XVII AmC 9138/12. Podkreślenia wymaga, że Sąd dysponował kopią wyroku, który zapadł w tej sprawie i jego uzasadnieniem. Powód nie wykazał natomiast zasadności swojego twierdzenia, że postanowienie wzorca, którego dotyczy niniejsza sprawa, było przedmiotem innej decyzji administracyjnej wydanej przez Prezesa UOKiK. Decyzja nr (...) z 5 lipca 2012r. dotyczyła wzorców stosowanych przez powoda w 2010 r., zaś postępowanie zakończone decyzją zaskarżoną w niniejszym procesie dotyczyło wzorców stosowanych od 12 marca 2012r. do 1 stycznia 2013r., co

już wyklucza możliwość uznania, że w obrocie prawnym funkcjonują dwie decyzje administracyjne dotyczące oceny tego samego postanowienia wzorca.

Jednocześnie wskazać należy, że analiza przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów obowiązujących w 2012r. oraz w dacie wydawania decyzji (t.j. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 5 sierpnia 2015r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych ustaw- Dz.U. z 2015r. poz. 1634), jak również przepisów odrębnych kodeksu postępowania cywilnego dotyczących postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (obowiązujących do 17 kwietnia 2016r.), prowadzi do wniosku, że Prezes UOKiK miał w tym przypadku- co do zasady- możliwość wyboru drogi zmierzającej do ochrony praw konsumentów. Mógł on bowiem:

1. wydać decyzję, uznając bezprawne działanie przedsiębiorcy na mocy art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy okik, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów poprzez stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień umowy uznanych za niedozwolone, o których mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964r.- Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.). Podkreślenia przy tym wymaga, że w rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone musiałoby zostać uprzednio wpisane postanowienie tożsame z postanowieniem kwestionowanym;
2. na podstawie art. 24 ust. 1 i 2 ustawy okik uznać za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów bezprawne działanie przedsiębiorcy sprzeczne z ogólnie rozumianym porządkiem prawnym, w tym z przepisami prawa;
3. na mocy legitymacji zawartej w art. 479³⁸ § 1 k.p.c. (obowiązującym do dnia 17 kwietnia 2016r.) Prezes UOKiK mógł również wytoczyć powództwo przeciwko przedsiębiorcy o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, domagając się abstrakcyjnej kontroli wzorca i zakazania przedsiębiorcy jego stosowania. W przypadku prawomocnego uznania abuzywności postanowienia wzorca, było ono na mocy art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. umieszczane w rejestrze prowadzonym przez Prezesa UOKiK.

W okresie obowiązywania powyższych przepisów, każda z wymienionych podstaw prawnych wymagała od Prezesa UOKiK wykazania innych przesłanek naruszenia, którego miałyby się dopuścić przedsiębiorca. Każda z nich była również niezależna od pozostałych. Taki sposób wykładni wzajemnej relacji powyższych przepisów był powszechnie przyjmowany w orzecznictwie.

Bezsporne jest, że Prezes UOKiK w przypadku niniejszego postanowienia zdecydował się na wytoczenie powództwa do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Zostało ono jednak oddalone z uwagi na sprzeczność postanowienia z bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa. Według poglądu dominującego wówczas w orzecznictwie sądowym, postanowienie wzorca umowy dotknięte nieważnością nie może być jednocześnie uznane za niedozwolone, a więc nie podlega badaniu pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumentów. Postanowienie nieważne nie wywiera skutków prawnych, a tym samym nie może kształtować praw i obowiązków konsumenta oraz rażąco naruszać jego interesów (tak: np Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 stycznia 2011r., sygn. akt III CZP 119/10, biuletyn Sądu Najwyższego 2011/1/6). W tej sytuacji, Prezes UOKiK mógł wydać decyzję administracyjną, gdy stwierdził istnienie przesłanek z art. 24 ust. 1 i 2 ustawy okik.

Wbrew twierdzeniom apelującego Prezes UOKiK wszczął i prowadził postępowanie administracyjne zgodnie z przepisami prawa i nie naruszył zasady zaufania do władzy publicznej. Jak wskazano powyżej postępowanie zakończone decyzją z dnia 5 lipca 2012r. nr (...) nie obejmowało oceny zapisu wzorca analizowanego w niniejszym postępowaniu, stąd brak było przeszkód do wszczęcia kolejnego postępowania, będącego przedmiotem niniejszej sprawy. Z przyczyn wskazanych powyżej prawidłowo również Sąd I instancji ocenił, że przeszkody do wszczęcia postępowania, którego dotyczy niniejsza sprawa, nie stanowi okoliczność, że Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wydał wyrok w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i wyrok ten dotyczył tego konkretnego postanowienia wzorca. Przeszkody tej nie stanowi również okoliczność, że Sąd wydał wyrok

oddalający powództwo. Oddalenie powództwa w tym przypadku nie oznaczało, że zapis wzorca jest zgodny z prawem oraz nie narusza interesów konsumentów. Wręcz przeciwnie - Sąd wskazał, że zapis ten jest nieważny i nie wywiera skutków prawnych.

Bezzasadny był również zarzut powoda dotyczący nieuwzględnienia przez Prezesa UOKiK wniosku przedsiębiorcy o wydanie decyzji zobowiązującej, o której mowa w art. 28 ustawy okik. W niniejszym przypadku pozwany miał podstawy do nieuwzględnienia wniosku, ponieważ proponowany przez spółkę tryb zmiany wzorca umownego mógł wprowadzać konsumentów w błąd poprzez użycie sformułowania „w przypadku braku akceptacji dla usunięcia ww. postanowienia możliwe jest złożenie przez Państwa oświadczenia przykładowej treści „Nie akceptuję proponowanej zmiany”, w terminie 30 dnia od dnia otrzymania niniejszego pisma z takim skutkiem, że zmiana nie będzie dla Państwa wiążąca.” Brak akceptacji zamiany wzorca nie mógł skutkować tym, że zakwestionowane postanowienie było w dalszym ciągu wiążące dla konsumenta, gdyż zgodnie z art. 586 § 3 k.c., postanowienie było nieważne, a w jego miejsce należało stosować regulację z art. 586 § 2 k.c.

Niezasadne jest również powoływanie się przez skarżącego na treść „Wyjaśnień w sprawie wydawania decyzji zobowiązującej w sprawach praktyk ograniczających konkurencję oraz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów” wydanych przez Prezesa UOKiK i opublikowanych na jego stronie internetowej. „Wyjaśnienia” mają charakter jedynie informacyjny, zaś wydanie decyzji o charakterze zobowiązującym należy do zakresu uznania administracyjnego Prezesa Urzędu. W niniejszym przypadku powód nie wykazał, że Prezes UOKiK przekroczył granice tego uznania np. naruszając przepisy prawa. Ponadto, jak wskazano powyżej, proponowany sposób usunięcia skutków naruszenia był wprowadzający w błąd.

Wbrew zarzutom apelacji, Sąd I instancji nie naruszył również wskazanych w niej przepisów prawa materialnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wprowadzenie kwestionowanego postanowienia wzorca do obrotu i posługiwanie się nim przy zawieraniu umów z konsumentami, narusza zbiorowe interesy konsumentów, niezależnie od tego, że zapis jako nieważny, nie wywierał skutków prawnych. Zapis skierowany był do nieokreślonej liczby potencjalnych kontrahentów powoda, zaś sprzeczność postanowienia z prawem t.j. z art. 586 § 2 k.c. nie może budzić wątpliwości.

Przepis art. 586 k.c. dotyczy uprawnień sprzedawcy co do zakończenia umowy w przypadku umowy sprzedaży na raty, w sytuacji, gdy kupujący jest zwłóce z zapłatą rat. Zgodnie z § 2 sprzedawca może odstąpić od umowy z powodu niezapłacenia ceny tylko wtedy, gdy kupujący jest w zwłóce z zapłatą co najmniej dwóch rat, a łączna suma zaległych rat przewyższa jedną piątą część umówionej ceny. W wypadku takim sprzedawca powinien wyznaczyć kupującemu odpowiedni termin dodatkowy do zapłacenia zaległości z zastrzeżeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniony do odstąpienia od umowy. Z § 3 wynika natomiast, że postanowienia umowne mniej korzystne dla kupującego są nieważne. Zamiast nich stosuje się wtedy przepisy niniejszego artykułu.

Treść kwestionowanego postanowienia również zawiera regulację dotyczącą zakończenia umowy sprzedaży na raty w przypadku, gdy kupujący dopuści się zwłoki w zapłacie rat i jest ona następująca:

„W przypadku, w którym Kupujący dopuści się zwłoki w spłacie rat i pomimo dwóch pisemnych wezwań do zapłaty nie ureguluje zaległości a łączna suma zaległych rat przewyższać będzie jedną piątą część umówionej ceny, Sprzedającemu przysługiwać będzie prawo do rozwiązania umowy sprzedaży Rozwiązanie umowy sprzedaży przez Sprzedającego w sytuacji opisanej powyżej skutkować będzie natychmiastową wymagalnością pełnej ceny towaru. Kupujący zobowiązany będzie do dokonania zwrotu towaru w terminie 7 dni od rozwiązania umowy, pod rygorem wszczęcia egzekucji komorniczej. Towar zwrócony przez Kupującego, zostanie przez Sprzedającego sprzedany a cena zapłacona przez nowego nabywcę zostanie zaliczona na poczet długu Kupującego, po potrąceniu przez Sprzedającego kosztów ponownej sprzedaży.”

Słusznie Sąd I instancji wskazał, że w kwestionowanym postanowieniu powód posłużył się pojęciem rozwiązania umowy, które uznać należy za nieprecyzyjne i nieadekwatne, w sytuacji, gdy z przepisu wynika prawo do odstąpienia od umowy. Odstąpienie od umowy ma skutki *ex tunc*, czyli czynność prawna uważana jest za niebyłą od samego

początku. W konsekwencji strony mają obowiązek zwrócić sobie wzajemnie to, co otrzymały od kontrahenta na mocy umowy, a odstępujący może także żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania. Przepis art. 586 § 2 k.c. przewiduje również, że sprzedawca nie może od razu rozwiązać umowy z kupującym, ale powinien wyznaczyć mu odpowiedni termin dodatkowy do zapłacenia zaległości z zastrzeżeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniony do odstąpienia od umowy. Poza tym skutki rozwiązania umowy są bardzo dotkliwe dla konsumenta, przede wszystkim ekonomiczne - konsument ma bowiem zapłacić całą cenę i zwrócić towar w terminie 7 dni. Wskutek przewidzianego w art. 586 § 2 k.c. odstąpienia od umowy, kupujący zobowiązany byłby do zwrotu rzeczy sprzedanej, zaś sprzedawca do zwrotu dotychczas uiszczonyj ceny sprzedaży, czego nie przewidziano w analizowanym zapisie.

Odnosząc się natomiast do zarzutu nałożenia na powoda rażąco wygórowanej kary pieniężnej, to stwierdzić należy, że nie znajduje on potwierdzenia. Wobec stwierdzenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, Prezes UOKiK był uprawniony do nałożenia na przedsiębiorcę kary pieniężnej na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 1 ustawy okik. Jej wysokość określono w oparciu o przesłanki określone w art. 111 ustawy okik (w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania decyzji). Sąd uwzględnił, że powód działał w sposób nieumyślny, wziął pod uwagę okoliczności łagodzące i obciążające oraz możliwości finansowe spółki. W ocenie Sądu Apelacyjnego, prawidłowo określono zasięg praktyki w odniesieniu do wszystkich umów zawartych z użyciem nieważnego postanowienia (w sumie 53.495 umów), brak jest podstaw by ograniczyć się jedynie do konsumentów, z którymi umowy zawarte z użyciem przedmiotowego wzorca pozostają nadal w obrocie. Praktyka mogła bowiem w sposób znaczny wpłynąć negatywnie na interesy ekonomiczne konsumentów poprzez rozliczenie umowy w sposób mniej korzystny, niż przewidywały to przepisy k.c. Na obniżenie kary nie mogło również wpłynąć zachowanie powoda w toku postępowania administracyjnego, gdyż polegało ono na składaniu wyjaśnień na żądanie pozwanego. Jest to obowiązek przedsiębiorcy w postępowaniach przed Prezesem Urzędu, zaś działanie strony nie nosi cech szczególnego, które w sposób ponadprzeciętny przyczyniłoby się do wyjaśnienia sprawy, czy też zniwelowania skutków naruszeń.

Z powyższych względów apelacja powoda jako bezzasadna podlegała oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Wynagrodzenie pełnomocnika powoda będącego radcą prawnym ustalono na mocy § 14 ust. 3 pkt 1 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013r. poz. 490 ze zm.).